

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИ**

КЫРГЫЗ БИЛИМ БЕРҮҮ АКАДЕМИЯСЫ

**И.АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
УНИВЕРСИТЕТИ**

**С.НААМАТОВ атындагы НАРЫН МАМЛЕКЕТТИК
УНИВЕРСИТЕТИ**

Д 13.16.526 диссертациялык кеңеши

Кол жазма укугунда
УДК.378.096 (575.2)(043.3)

ЖОЛДОШБАЕВА ЫКЫБАЛ КАПАРОВНА

**БОЛОЧОК МУГАЛИМДИН ЛИНГВОДИДАКТИКАЛЫК
КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮГҮН
КАЛЫПТАНДЫРУУНУН ПЕДАГОГИКАЛЫК ШАРТТАРЫ**

13.00.08 – кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы

Педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип
алуу үчүн жазылган диссертациянын

АВТОРЕФЕРАТЫ

Бишкек - 2017

Диссертациялык иш Жалал-Абад мамлекеттик университетинин педагогика жана маалымат коммуникациялар факультетинин педагогика жана психология кафедрасында аткарылды

- Илимий жетекчи:** педагогика илимдеринин доктору, профессор
Раимкулова Ажарбүбү Супуровна
- Расмий оппоненттер:** педагогика илимдеринин доктору, профессор
Болджурова Ишенгүл Садыковна
- педагогика илимдеринин кандидаты
Байтүгөлөва Жанара Абдылдаевна
- Жетектөөчү мекеме:** Ош мамлекеттик университетинин чет тил кафедрасы. Дареги: (714000) Кыргыз Республикасы, Ош шаары., Ленин көчөсү, 331.

Диссертациялык иш 2017-жылдын 15- мартында саат 15:30да Кыргыз билим берүү академиясынын, И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана С.Нааматов атындагы Нарын мамлекеттик университетинин алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча уюштурулган Д.13.16.526 диссертациялык кеңештин жыйынында корголот. Дареги: 720040, Бишкек шаары, Эркиндик гүлбагы, 25.

Диссертациялык иш менен Кыргыз билим берүү академиясынын илимий китепканасынан таанышууга болот. Дареги: 720040, Бишкек шаары, Эркиндик гүлбагы, 25.

Автореферат 2017 – жылдын 15- февралында таркатылды.

Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы,
педагогика илимдеринин кандидаты:

Байсеркеев А.Э.

ИЗИЛДӨӨ ИШИНИН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Изилдөөнүн актуалдуулугу. Азыркы демократиялашкан коомдо билим берүү системасы социалдык, өндүрүштүк жана рыноктук кайра түзүүлөрдүн контекстинде өнүгүп жатат. Кесиптик жогорку билим берүү чөйрөсү улам барган сайын бир топ маанилүү коомдук шарттардын өзгөрүүсүнүн негизинде болочоктун “интеллектуалдык капиталын” калыптандыруучу олуттуу бөлүгү болуп калууда. Маданий социалдык-экономикалык чөйрөдө ХХI кылымдын мектеп мугалими жаңы мазмундагы кесиптик, өзгөчө лингводидактикалык компетенттүүлүккө ээ болууга милдеттүү, бул багыт азыркы дүйнөдөгү билим берүүнүн жаңы багыттары менен байланыштуу. Ошондуктан, өзгөчө ЖОЖдордо билим берүүнүн сапатын жогорулатуу шартында болочок мугалимди жеке инсан жана келечектин адиси катары калыптандырууга, компетенттүү мамиле жана маселелери келип чыгууда 2001-жылы Европалык Союздун үзгүлтүксүз билим берүү меморандуму каралган. Аталган мамиленин негизинде жалпы жана атайын билим берүү менен катар, кесиптик компетенттүүлүктү калыптандыруу, коомдун өсүп-өнүгүүсүнө керектүү сапаттарды (коммуникативдүүлүктү, демилгени, өз алдынчалыкты, чыгармачыл деңгээлде болгон даярдыкты, жоопкерчиликти, чечкиндүүлүктү, белгиленген максаттарды ишке ашыруу билгичтигин ж.б.) өнүктүрүү маселеси жатат. Компетенттүү мамиленин негизинде окутуу - болочок мугалимдин коомдо оптималдуу карым-катнаш түзүүгө, чечкинсиздикти жеңүүгө, алдына койгон максаттарды олуттуу жана чыгармачыл негизде чечүүгө болгон жөндөмдүүлүгүн өнүктүрүү менен бирге, атайын кесиптик, ошону менен бирге лингводидактикалык компетенттүүлүктү калыптандырууга мүмкүндүк берет.

Азыркы педагогикалык илимде жаңы методологиялык көз караштар пайда болуу менен, жаңы инновациялык процесстерге жолдор ачылып, болочок мугалимди окутууда жана тарбиялоодо жаңы билим берүү парадигмасы иштелип чыгууда: жаңы кылымдын адистеринин кесиптик даярдыгын компетенттүү мамиленин негизинде калыптандырат.

Болочок адистин кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруу маселелерин изилдешкен окумуштуулар: А.О.Абдулина, Б.Г.Ананьев, Н.А.Асипова, И.Бекбоев, В.П.Байденко, В.А.Болотов, Т.Г.Браже, А.А.Вербицкий, О.А.Донских, К.Б.Добаев, А.Н.Дахин, И.А.Зимняя, А.К.Крупченко, А.Н.Леонтьев, Э.Мамбетакунов, А.К. Наркозиев, Е.Ю.Рубинштейн, А.С.Раимкулова, Т.М.Сияев, В.С.Сенашко, В.А.Слободчиков, Ю.В. Фролов, А.Хансен ж.б. Ал эми дидактикалык негизде педагогикалык ишмердүүлүктү чагылдыруу маселелерин карашкан: Ю.К. Бабанский, Х. Буйдаков, В.В. Давыдов, А.И. Щербаков, В.А. Якунин, Н.Д. Хмель ж.б.

Жогорудагы окумуштуулар баса белгилегендей, бүгүнкү мезгил мүнөздүн, интеллекттин, инсандын жаңы түшүнүктөгү позициясынын калыптануу мезгили болуп саналат. ЖОЖдордо окуган учурда болочок мугалимдин инсандык баалуулуктарынын системасынын багыты кайрадан түзүлүп чыгат. Бир жактан студент билимге ээ болуусу, кесиптик даярдыкка байланышкан атайын жөндөмдүүлүктөрүнүн өнүгүшү болсо, экинчи жактан, келечекте ар кайсы адистиктин мугалимдери кыргыз жана орус тилдери менен бирге, англис тилин да сөзсүз түрдө билиши өтө актуалдуу болууда. Ушул кубулуштарга жараша болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруусу тилдик эмес адистиктердин мугалимдерин бардык даярдоо программаларын бириктирүүдө жетектөөчү механизм катары каралат. Мына ушуга байланыштуу ЖОЖдордун окуу процессинде болочок мугалимдин окуу мотивациясына, лингводидактикалык компетенттүүлүгүнө, натыйжалуу таасир этүүчү механизмдерди билгичтик менен пайдалануу талап кылынат.

Учурда Кыргызстандын билим берүү аймагында компетенттүү мамиленин негизинде өсүп өнүгүү тенденциясы зор мааниге ээ болууда. Студенттердин болочок мугалим катары жалпы кесиптик компетенттүүлүгүнө, анын ичинде лингводидактикалык компетенттүүлүктү калыптандыруу проблемасына өтө көп көңүл бурула баштады. Лингводидактикалык компетенттүүлүктүн негизин инсан аралык жана маданияттар аралык компетенциялар түзөт, ушу багытка байланыштуу ЖОЖдордо ар бир студенттин - болочок мугалимдин, инсан катары ар тараптуу өсүүгө жана интеллектуалдык жактан өнүгүүсүнө жагымдуу шарттар түзүлүшү керек.

Инсандын өнүгүүсүнө тийгизген таасирлерди жетишерлик терең негиздеген окумуштуулар: К.Е.Абульханова-Славская, Б.Г.Ананьев, Л.С.Выготский, П.Я.Гальперин, Д.Кун, А.Н.Леонтьев, С.Л.Рубинштейн, Г.П.Щедровицкий, Г.И.Щукина, В.А.Якунин, В.А. Ясвин ж.б.

Билим берүүдө ар бир студенттин жалпы кесиптик, анын ичиндеги лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн калыптанышына өз таасирин берген окутуу технологияларды көп пландуу түрдө изилдеген окумуштуулар: И. Бекбоев, А.Алимбеков, Ю.К.Бабанский, В.П.Беспалько, Е.В.Доманский, М.В.Кларин, К.Ю.Колесина, А.М.Мамытов, В.Оконь, А.И.Пискунов, Е.С.Полат, П.И.Пидкасистый, Г.К.Селевко, А.В.Хуторской ж.б.

Болочок мугалимдин ишмердүүлүгүнүн педагогикалык жана психологиялык маанилүүлүгүн белгилешкен изилдөөчүлөр: А. Андреев, Дурай-Новикова, Н.К Дюйшеева, Н.В. Кузьмина, А.К. Маркова, В.А. Слостенин, Л.С.Подымова, Г.К. Селевко, Е.В. Яковлева жана башкалар.

Лингводидактикалык жана эл аралык маданияттык контекстте изилдеген окумуштуулар: М.С.Акчекеева, Т.И.Алиев, К.Э. Безукладников, К.Д.Добаев, П.К.Кадырбекова, Н.П.Ким, В.И.Мусаева, Е.Ш. Нусубалиева, Е.И. Пассов, С.А. Панина, С.К. Рысбаев, А.Н. Сулайманкулова, Т.Т. Турсуналиев, Э. Тынаева жана башкалар.

Лингводидактикалык компетенттүүлүктүн түшүнүгүн көп окумуштуулар карашкан: Г.И.Богин, К.Э.Безукладников, Л.С.Зникина, О.А. Симонова, Е.Н.Соловова, Е.Г.Тарева жана башкалар.

Азыркы педагогикалык илим жаңы муундагы педагогикалык кадрларды даярдоодо жаңы инновациялык багыттар менен мүнөздөлөт. XX кылымдын билим берүүчү парадигмасы өзүнүн маанисин жана мүмкүнчүлүгүн жоготуп, азыркы билим берүү аймагында жаңы стратегиялык багыттар иштелип чыгууда. Ушуга байланыштуу ар бир студентти келечектин кесип ээси катары даярдоодо компетенттүү мамиле жасоо маселеси орчундуу орун ээлөөдө. Аталган проблеманы чечүү максатында болочок мугалимдин кесиптик лингводидактикалык компетенттүүлүгү өзүнчө илимий-педагогикалык шарттардын системасы катары каралып, жаңыча иштелип чыгышы керек.

Изилдөөнүн максаты:

Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууну теориялык жактан негиздөө жана аны ишке ашыруунун жолдорун иштеп чыгуу.

Изилдөөнүн милдеттери:

- педагогика багытындагы окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын мисалында калыптандыруунун илимий теориялык жана практикалык абалын талдоо;
- педагогика багытындагы окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн моделин түзүү;
- педагогика багытындагы окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын мисалында калыптандыруунун компоненттерин критерийлерин, деңгээлин, көрсөткүчтөрүн иштеп чыгуу;
- түзүлгөн моделдин натыйжалуулугун педагогикалык эксперименттин жардамы менен текшерүү.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык маанилүүлүгү:

- болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын мисалында калыптандыруунун илимий-теориялык негиздери аныкталды;
- болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын мисалында калыптандыруунун модели түзүлдү;

▪ болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын мисалында калыптандыруунун критерийлери, деңгээли, көрсөткүч компоненттери иштелип чыкты;

▪ түзүлгөн моделдин натыйжалуулугун педагогикалык эксперименттин жардамы менен текшерилди жана жыйынтыкталды.

Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү: изилдөөнүн негизинде иштелип чыккан илимий – теориялык жоболорду жана практикалык сунуштарды ЖОЖдордун окутуучулары тарабынан тилдик эмес педагогика багытындагы окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн англис тил дисциплинасынын материалынын мисалында калыптандырууда:

• даярдалган атайын программа педагогика багытында окуган студенттердин лингводидактикалык даярдыгын атайын көндүмдөр аркылуу калыптандыруу үчүн колдонулат;

• заманбап окутуу технологиялары жетекчиликке алынып педагогика багытында окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу максатында колдонууну негиздейт;

• атайын курс, иштелген контролдук иштердин жыйнагы, интерактивдүү такта жана компьютер аркылуу окутуу программа тилдик эмес педагогикалык багытында окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн жогорулатуу максатында колдонууга сунушталат.

Алынган натыйжалардын экономикалык маанилүүлүгү

Лингводидактикалык компетенттүүлүктү калыптандыруу багытында ЖОЖдордун базасында тиешелүү билимдерди, билгичтиктерди, көндүмдөрдү калыптандыруунун натыйжасында болочок мугалимдин педагогикалык ишмердүүлүгү артып, көп тилдүү инсандарды тарбиялоого чоң салым кошот.

Коргоого коюлган жоболор:

• педагогика багытында окуган студенттердин болочок мугалим катары тарбиялоодо лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун мазмуну;

• болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун модели;

• болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттин калыптандыруунун компоненттерин, критерийлерин, деңгээлин, көрсөткүчтөрүн практикада ишке ашыруунун жыйынтыктары;

• Педагогикалык эксперименттин мазмуну жана жыйынтыгы.

Изилдөөчүнүн өздүк салымы:

– болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууда кесипкөйлүгүн арттыруу боюнча илимий изилдөөлөргө талдоо жасалды;

- болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууда даярдоонун теориялык модели түзүлдү.
- болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн деңгээлинин көрсөткүчтөрү жана компоненттери иштелип чыкты;
- даярдоонун моделин ишке ашыруу укугунун программасы иштелип чыкты, изилденип жаткан процесс окуу-методикалык жактан камсыздалды.

Диссертациялык изилдөөнүн негизинде алынган натыйжалар 20дан ашык эмгектерде чагырыдырылып негизги жыйынтыктар тилдик эмес педагогикалык адистиктеринин студенттерин кесипке даярдоодо окуу программаларына кошумча киргизүү сунушталды.

Изилдөөнүн жыйынтыктарын талкуулоо жана жайылтуу:

Диссертациялык иштин жүрүшү жана жыйынтыктары Жалал-Абад мамлекеттик университетинин илимий-методикалык семинарларында, педагогика жана чет тил кафедраларынын жыйындарында, Эл аралык, республикалык илимий-практикалык конференцияларда (2009–2016-жылдар) талкууланды. Автор тарабынан иштелип чыккан сунуштар Кыргызстанда жана коңшу мамлекеттерде педагогикалык, илимий-методикалык журналдарына жарыяланган макалаларда чагылдырылды.

Изилдөөнүн эксперименталдык базасынын милдетин: ЖАМУнун, ОГПИнин, Ж. Баласагын атындагы КУУнун тилдик эмес педагогикалык багытта окуган студенттери жана окутуучулар катышты. Диссертациянын темасына байланыштуу изилдөөлөр 2009-2016-жылдарда жүргүзүлгөн жыйынтыктардын чыгарылды.

Диссертациянын жыйынтыктарынын жарыяланышы:

Диссертациянын темасы боюнча 26 макала, анын ичинен 5 макала чет өлкөдөн жарык көрдү, 5 окуу-усулдук колдонмо жана 2 окуу курал басмадан чыкты.

Диссертациянын түзүлүшү: Диссертациялык иш киришүүдөн, үч главадан, корутундудан, адабияттардын тизмесинен жана тиркемелерден туруп, 150 бетти түзөт, анда 5 таблица 2 сүрөт.

ИЗИЛДӨӨНҮН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Кириш бөлүмүндө изилдөөнүн проблемасы аныкталып, анын актуалдуулугу ачылган, негизги изилдөөнүн максаты, ыкмалары, милдеттери, изилдөө базасы илимий жаңылыгы, теориялык жана практикалык маанилүүлүгү көрсөтүлдү жана коргоого алынып чыгуучу негизги жоболору такталды.

Биринчи глава “**Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун теориялык негиздери**” деп

аталып, мында изилдөөнүн биринчи, экинчи милдеттерин чечүү маселеси каралды.

Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын окуу материалынын негизинде калыптандыруунун өзгөчөлүктөрү, окутуу процесси жана аны уюштуруу жолдору, ошондой эле азыркы коомдун заманбап адистерине тийгизген таасири, аны окуп үйрөнүүнүн күнүмдүк турмуштагы зарылчылыгы, баалуулугу жана ролу каралган.

Азыркы коомдо сапаттуу билим берүү жана анын негизинде студенттердин болочок мугалим катары кесиптик анын ичинде лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу процессинин өзгөчө орду бар. Ошол себептүү, келечектеги адистерди даярдоо процесси кесипкөйлүккө багытталган дидактикалык камсыздоолорго, заманбап окутуу технологияларына жана инновациялык ыкмаларга муктаж. Бул проблемалар азыркы учурда бир топ окумуштуу педагогдордун изилдөө предметтерине айланды.

Лингводидактикалык компетенттүүлүктүн маанисинин негизги компоненти катары кесиптик билим берүүдө актуалдаштыруу мезгилдин чакырыгы менен негизделген. 2015-жылы Кыргызстанда жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик стандарты бекитилген, ал компетенттүүлүк мамилеге багытталган. Мындан тышкары, коомдо билим берүүнү жана экономиканы интеграция процесстери, жалпы ааламдаштыруу интенсивдүү темпте жүрүүдө, ушуга байланыштуу болочок мугалимдин лингводидактикалык, ошону менен бирге кесиптик компетенттүүлүгүнүн калыптануу деңгээли жана түйүндүү компетенциялары аттуу түшүнүккө карата талаптар өзгөрүлдү.

Жогоруда белгиленгендей, биз лингводидактикалык компетенттүүлүк деген түшүнүктүн аныктамасын төмөнкүдөй белгилемекчибиз: лингводидактикалык компетенттүүлүк - бул жогорку окуу жайларынын педагогикалык билим берүүнүн окуу планынын вариативдүү жана базалык дисциплиналары аркылуу калыптанган билим, ык, машыгуулардын жана тажырыйбанын жыйындысы, ал өзүнө билим берүүнү интеграциялоо шартында тилдик эмес, педагогикалык багыттагы адистигине карата мугалимдик ишмердүүлүктүн толук баалуу даярдыгын камтыйт.

Лингводидактикалык компетенттүүлүк предметтен тышкары мүнөзгө ээ болгондуктан, ал предметтик деңгээлдеги (филологиялык, коммуникативдүү, маданияттар аралык) компетенциялардын топтому аркылуу өзүнүн ишмердүүлүк функциясын ишке ашыра алат жана кесиптик компетенттүүлүгүнүн өзөгүнүн калыптанышына өзгөчө таасир бере аларын белгилемекчибиз.

Лингводидактикалык компетенттүүлүктүн мааниси өзгөчө статуска ээ, ал атайын кесиптик маанидеги компетенциялардын системасын өзүнүн түзүлүшүндө интеграциялайт. Алардын айрымдарын атап кетсек: өзүнүн кесиптик ишмердүүлүгүн уюштура билүү, өзүнүн өсүп өнүгүү деңгээлинин жеке жетишкендиктерин жетектөө, мугалим катары көп сапаттарга ээ болуу креативдүү, демилгелүү болуу, окуучусуна карата педагогикалык кызматташтыкка даяр болуу жана башка ушул сыяктуу кесиптик компетенциялардын калыптанышына өбөлгө түзөөрү талашсыз.

1-сүрөт Лингводидактикалык компетенттүүлүктүн компоненттери

Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу боюнча изилдөөлөрдүн жана чет тилди окутуу боюнча

тажрыйбалардын талдоосунун негизинде, тилдик эмес педагогика багытында окуган студенттерин чет тил дисциплинасын окутууда төмөнкүдөй проблемалардын орун алгандыгын көрсөттү:

- чет тил дисциплинасын үйрөнүүдө студенттердин болочок кесибинин багыты - мугалим катары эске алынбай жана ушуга байланыштуу кесиптик оң мотивациялары толук калыптанбагандыгы;
- студенттерге чет тил дисциплинасын окуп үйрөнүүнүн негизинде болочок кесибинин багытын эске алуунун зарылчылыгынын түшүндүрүлбөгөндүгү;
- курчап турган дүйнөдөгү кубулуштарды же процесстерди окуп үйрөнүүдө чет тилдин ролунун эске алынбагандыгы;
- чет тил дисциплинасын окутууда тилдик эмес педагогика багытында окуган студенттердин, болочок мугалим катары адистигинин өзгөчөлүгү эске алынбастан, дедуктивдүү түрдө баяндалышы;
- педагогика багытында билим алган студенттерге чет тил дисциплинасынын окуу методикалык куралдардын жетишсиздиги.

Көп жылдык тажрыйбалардын негизинде тилдик эмес педагогика багытында окуган студенттерге чет тил дисциплинасы окутууда тастыкталган өзгөчөлүктөрдү эске алып, Ата-Мекендик жана чет элдик окумуштуулардын эмгектерине таянуу менен болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу максатында чет тил дисциплинасынын мазмунун өздөштүрүүнүн төмөнкүдөй түрдөгү жолдорун сунуштоону зарыл деп эсептейбиз:

1. Педагогика багытында окуган студенттерде болочок мугалим катары керек болуучу негизги лингводидактикалык компетенцияларынын топтомун талдап жана алардын негизинде чет тил дисциплинасынын мазмунун ачуу.

2. Педагогика багытында окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын негизинде калыптандыруу максатында педагогика адистигиндеги студенттерди окутууда кесипкөйлүккө көбүрөөк басым жасоо.

3. Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын мазмуну аркылуу калыптандырууда педагогикалык билимдердин, түшүнүктөрдүн бири-биринен ажыратылбай, системалуу түрдө өздөштүрүлүшүн камсыздоо.

4. Педагогика багытындагы окуган студенттердин чет тил дисциплинасын окутуу аркылуу лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууда педагогикалык таасирлердин ролун жогорулатуу.

Изилдөөгө алынган проблеманын негизинде, эксперименталдык максатка ылайык теориялык модель түзүлдү, ал модель өзүнө төмөнкү түшүнүктөрдү камтыйт:

- кесиптик ишмердүүлүктүн мотивдери;

- базалык кесиптик билимдер жана ыктар;
- карым-катнаш стилдер;
- жалпы маданият;
- окутуу процесске чыгармачыл мамиле жасоо ж.б.

Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун мазмундуулук аспектинде бир нече элементтерди белгилеп кетүү керек:

- билим берүү максаттарын компетенттүү мамиленин негизинде туура аныктоо, проектирлөө жана анализдөө;
- студенттердин компетенцияларын калыптандыруу максатында билим берүү процессин компетенттүү мамиленин негизинде уюштуруу;
- студенттердин таанып - билүү процессин компетенттүү мамиленин негизинде туура уюштуруу жана башкара билүү.

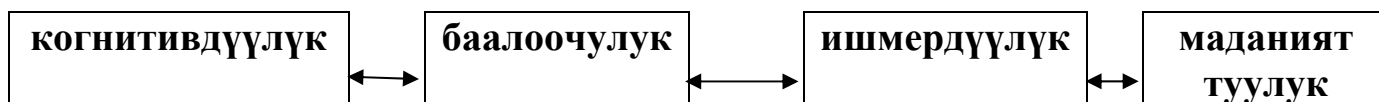
Билим берүүнүн жаңыланган парадигмаларынын жаңы багыттарынын негизинде биз болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн өзөгүн түзгөн компетенцияларын: анализ жасай билүү, проектирлөө, уюштуруучулук, конструкциялоо, коммуникативдүү, рефлексивдүү ж.б.у.с. белгилөө менен бирге төмөндөгү концептуалдуу моделди сунуштайбыз. Аталган модель өзүнө төрт компонентти камтыйт алар: когнитивдүү; баалоочулук; ишмердүүлүк; маданияттуулук компоненттери .(2-Сүрөт).

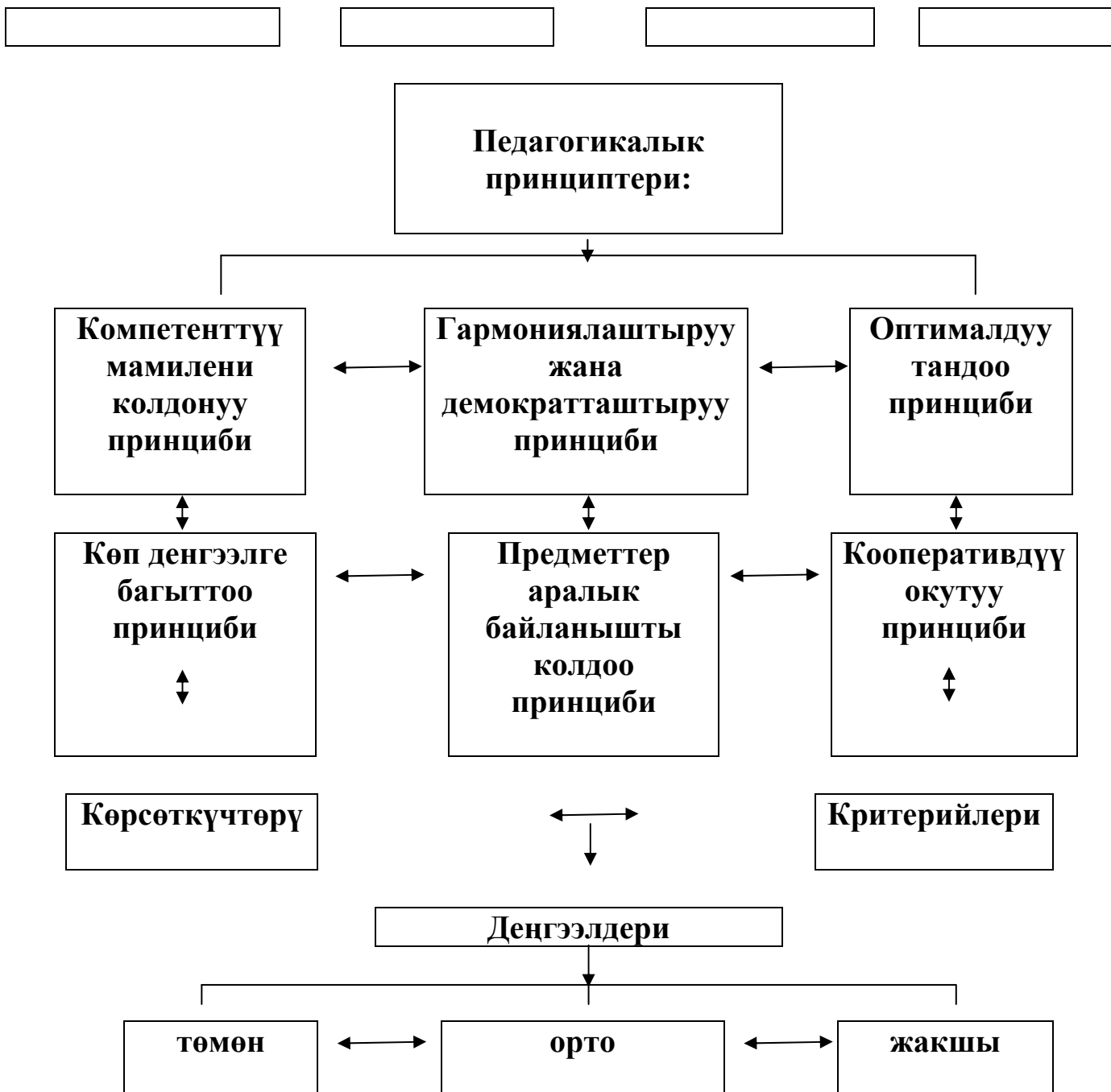
Максаты: студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу

Маселелери:

- болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн максатынын идеяларынын, мамилелеринин, түшүнүктөрүнүн мазмунун аныктоо;
- англис тил курсун окутуунун негизинде болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун атайын өзгөчөлүктөрүн аныктоо;
- болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууда компетенттүү мамиленин негиздерин колдонуу

Базалык компоненттери

Сүрөт 2. Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун теориялык модели

Когнитивдүүлүк компоненти. Бул компоненттин негизинде студенттердин билимдерин кредит технологиясы аркылуу окутуу жана баалоо саясаты жатат. Бул критерий студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн деңгээлинин өсүшүнө багытталган.

1. Азыркы билим аймагында болуп жаткан позитивдүү тенденцияларды кабыл алуу, жаңылануу процесстерди туура түшүнүү, баалоо, компетенттүү мамиленин негизинде болочок кесиби тууралуу таанып-билүү компетенцияларына ээ болуу.

2. Болочок кесиптин потенциалын туура аныктоо, проектирлөө жана анализдөө максатында базалык кесиптик билимдерди жана ыктарды терең өздөштүрүү.

3. Кесиптик билимдерди чыгармачыл деңгээлде ойлонуштуруу, компетенттүү мамиленин агымдарын туура түшүнүү, кабыл алуу жана анализ берүү компетенцияларына ээ болуу.

4. Интерактивдүү технологияларды таанып-билүү жана аларды болочок кесиптин ишмердүүлүгүндө колдонуу компетенцияларына ээ болуу.

5. Өз алдынча таанып-билүү активдүүлүгүнө жоопкерчиликти инсандык деңгээлде сезе билүү.

Баалоо компоненти. Бул критерий аркылуу студенттердин болочок мугалим катары кесиптик ишмердүүлүгүнө карата мамилеси калыптандырылат. Негизги шарт катары студенттердин болочок кесибине туруктуу кызыкчылыгы саналат ошону менен бирге кесиптик компетенттүүлүктүн басымдуу көрсөткүчтөрүнүн калыптанышы эсептелинет.

1. Болочок кесибине карата туруктуу кызыкчылыкка жана оң мотивдерге ээ болуу.

2. Бүтүмдүү педагогикалык процесстин маңызы, мыйзам ченемдүүлүктөрү жөнүндө толук түшүнүккө ээ болуу жана аны баалай алуу компетенцияларга ээ болуу.

3. Кредит технология аркылуу окутуу жана баалоо саясатына ээ болуу.

4. Жеке өсүп-өнүгүү, өзүн-өзү чыгармачыл деңгээлде реалдаштыруу, инсандык баалоочулук компетенцияларга ээ болуу.

5. Тил үйрөнүү аркылуу кесипке багыт алуу мотивдерине ээ болуу.

Ишмердүүлүк компоненти. Бул критерийдин негизинде студенттердин болочок мугалим катары кесиптик ишмердүүлүккө карата даярдыгы белгиленет.

1. Азыркы билим берүү системасына тийиштүү өсүп-өнүгүү концепциялары жөнүндө билимдерге ээ болуу.

2. Бүтүндөй педагогикалык процесстин маңызын, мыйзам ченемдүүлүктөрүн, карама-каршылыктарын инсандын өсүп-өнүгүү күчтөрү менен байланыштыра билүү жана аны окутууда процессинде компетенттүү колдоно алуу.

3. Окуучулардын таанып- билүү ишмердүүлүгүнүн өзгөчөлүктөрүн билүү жана окутуу-тарбиялоо процессинде колдоно билүү компетенцияларына ээ болуу.

4. Ар түрдүү окутуу каражаттарды, технологияларды тандоо критерияларынын билгичтигине ээ болуу жана кесиптик ишмердүүлүктө компетенттүү мамиленин негизинде колдоно билүү.

5. Окуучулардын таанып-билүү ишмердүүлүгүн динамикалык түрдө өстүрүү максатында кызматташтык технологиялардын негиздерин билүү жана туура колдонуу.

6. Заманбап окутуу технологияларынын бардык арсеналын билүү жана практикалык ишмердүүлүктө колдоно алуу компетенцияларына ээ болуу.

Маданияттуулук компоненти. Бул критерий аркылуу чет тилдерди билүү компетенциялары жана маданияттар аралык компетенттүүлүктүн көрсөткүчтөрүнүн деңгээли бааланат.

1. Чет тилдерди билүү жана маданияттар аралык компетенттүүлүктүн көрсөткүчтөрүнө ээ болуу.

2. Гумандуу негизде окуучулар менен мамиле түзө билүү.

3. Жалпы маданияттын мыйзам ченемдүүлүктөрүн пайдалана билип демократиялык карым-катнаш стилге ээ болуу.

4. Өз элинин, кошо жашаган элдердин маданияты, тарыхы, адабияты, каада-салттарын билүү компетенцияларына ээ болуу.

5. Баарлашуу маданиятына, сүйлөө коммуникацияларынын формаларына, жалпы коммуникативдүүлүк компетенциясына ээ болуу.

Биз сунуштаган компоненттерге тышкы жана ички факторлордун негизинде өзгөрүлүү, толуктануу, жаңылануу ж.б. у.с. кубулуштар таандык.

Моделде сунушталган компоненттердин мүнөздөмөлөрүнүн негизинде болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу деңгээлин үйрөнүү максатында үч критерий жана төмөндөгүдөй көрсөткүчтөрү белгиленди: жогору, орто, төмөн.

Экинчи глава **«Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун технологиялары»**. Мында педагогика багытында окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасын окуу материалынын негизинде калыптандыруу максатында педагогикалык шарттары каралды. Педагогика багытында окуган студенттерге, болочок мугалимдерге кантип, кандай методдор жана технологиялар менен окутканда алардын лингводидактикалык компетенттүүлүгү калыптанат деген маселе талкууга алынып, чет тил дисциплинасын окутууда заманбап технологияларды колдонуу жагдайы каралган.

Үчүнчү глава **“Педагогикалык экспериментти уюштуруу жана анын натыйжалары”**.

Биздин изилдөөбүздүн максатына жана коюлган милдеттерге ылайык, педагогикалык эксперименттин милдеттери төмөнкүдөй аныкталган:

- билим берүүнүн өнүгүү тенденцияларын үйрөнүү жана изилдөөнүн максатары менен милдеттерин аныктоо;

- педагогика багытында окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасын натыйжалуу калыптандыруу максатында теория жана практикадагы проблемаларды чектөө, материалдарды үйрөнүү жана чогултуу;
- педагогика багытында окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн натыйжалуу калыптандыруунун теориялык моделин түзүү;
- педагогика багытындагы окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун критерийлерин аныктоо жана жүзөгө ашыруу технологияларын иштеп чыгуу;
- сунушталган моделдин натыйжалуулугун текшерүү максатында үйрөнүүнүн экспериментин жүргүзүү жана корутундуларды, методикалык сунуштарды иштеп чыгуу.

Эксперименттик программанын негизги максаты жогоруда белгиленген иш - чараларды аткаруу болгон.

Аталган программаны колдонууда биз чет тил дисциплинасын окутууда көп жылдык тажрыйбалардын жыйындысын ишке ашырдык.

Эксперименталдык окуу программанын жыйынтыгы чет тил дисциплинасынын мисалында студенттердин болочок мугалим катары кесиптик, лингводидактикалык компетенттүүлүктү ийгиликтүү өздөштүрүүгө жетише ала тургандыгын жана практикалык маселелерди чечүүдө алардын машыгуусу тез арада бышыкталарын көрсөттү.

Иштелип чыккан чет тил дисциплинасынын окуу куралы, компьютер аркылуу тесттик программаларды, контролдук иштердин жыйнагын жана башка салттуу эмес окутуу технологияларын колдонуу окутуунун бир кыйла натыйжалуулугун камсыздады, ага ылайык, окутуу процессинин кызыктуулугу жана көрсөтмөлүүлүгү артты деп белгилесек болот.

Биз сунуштаган окутуу технологиялардын башкы өзгөчөлүгү деп аларды колдонууда дидактикалык максаттардын ар түрдүүлүгүн эсептөөгө болот. Мындан тышкары эксперименталдык окуу программада колдонулган интерактивдүү такта, компьютер ж.б.у.с. заманбап окутуу каражаттары дидактикалык, демонстрациялык, көргөзмө окуу куралынын ролун аткарып, студенттерге окуп үйрөнүүгө, кайталоого, бышыктоого, чет тил дисциплинасын аркылуу жалпы кесиптик жана атайын лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууга толук мүмкүндүк түздү. Бир жагынан биз сунуштаган окутуу технологиялары ар бир студенттин аң-сезимине тез таасир этип, практикада чет тил дисциплинасы билүү компетенцияларын өнүктүрдү жана болочок мугалимдин кесибинин өзгөчөлүгү менен байланыштырат. Аталган окутуу технологияларын ар бир курстун студенттерине колдонууга

сунуштаса өз натыйжасын берет жана өз алдынча да өздөштүрүүсүнө жардамы тийери шексиз экендиги көрсөтүлдү.

Ошол себептүү, биздин оюбузча, тилдик эмес педагогикалык адистиктеги студенттер үчүн айрым окутуу ыкмаларын интерактивдүү такта жана компьютердик технологиянын жардамы менен колдонуу жогоруда аталган көйгөйлөрдү чечүүгө мүмкүндүк түзөөрү аныкталды.

Тажрыйба көрсөткөндөй, педагогика багытында окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн чет тил курсунун окуу материалын окуп үйрөнүүдө ар бир студенттин мүмкүнчүлүгүнө жараша аныкталган жана болочок кесиби менен тыгыз байланыштырылгандыгы байкалды. Ушундан улам, биз, чет тил дисциплинасынын окуу материалынын мисалында студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн калыптандырылышы эффективдүү болушу үчүн төмөнкүлөрдү эске алуу зарыл деп эсептейбиз:

- коюлган максатка ылайык, окутууда алдыңкы технологияларды колдонуунун жардамы менен кесиптик билимдерди алуу, кайталоо, бышыктоо, өзүн-өзү текшерүү ишмердүүлүктөрдүн калыптандырылышы зарыл;
- чет тил дисциплинасынын мазмуну айрым учурларда педагогика боюнча өтүлүүчү сабактар менен дал келиши керек;
- чет тил дисциплинасы тил үйрөнүү максатында кесиптик компетенттүүлүктү калыптандыруучу программада колдонушу керек;
- сабактын башталышынан тартып, жыйынтыкка жетмейинче студенттердин өз алдынча иштөөсүнө, практикалык көнүгүүлөргө көп көңүл бурулушу керек.

Биз тараптан студенттер арасында сурамжылоо анкеталары, маектер, класстерлерди түзүү, диагностикалык семинарларды өткөзүү ж.б.у.с. илимий изилдөөнүн милдеттерин чечүүгө керектүү иш-чаралар жүргүзүлдү. Окутуучулардын арасында студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн диагностикалоо үчүн байкоо,экспертик баалоо, контролдук иштер ж.б.у.с. иш-аракеттери өркүндөтүлдү.

Иштелип чыккан эксперименталдык окутуучу программа заманбап мамлекеттик билим берүү аймагындагы концепцияларынын шартында, өзгөчө үчүнчү муундагы компетенттүү мамилени негизинде түзүлгөн стандарттын талаптарын эске алуу менен даярдалды (1-табл.)

**1-Таблица. окутуучу экспериментке чейинки студенттердин
лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн
калыптандырылышынын деңгээли (3 окуу жайларынын
мисалында)**

Ж.Баласагын атындагы КУУ	жалпы саны	төмөн		орто		жакшы	
		саны	%	саны	%	саны	%
контр	30	12	40	8	26,7	10	33,3
эксп	29	11	37,9	9	31	9	31
ЖАМУ	жалпы саны	төмөн		орто		жакшы	
		саны	%	саны	%	саны	%
контр	28	13	46,5	8	28,5	7	25
эксп	29	13	44,8	9	31	6	20,6
ОГПИ	жалпы саны	төмөн		орто		жакшы	
		саны	%	саны	%	саны	%
контр	48	12	25	26	54,1	10	20,9
эксп	50	16	34,7	24	46,1	10	19,2

Ал эми эксперименталдык окутуу программасынан кийин биз эксперттик баалоо методун, тест жана контролдук иштерди өткөрүү, студенттерге өз алдынча иштөөгө түзүлгөн программалардын аткарылышын көзөмөлгө алуу, талдоо, диагностикалык семинарларды өткөрүү жана кредиттик окутуу технологиялары аркылуу тесттик жана контролдук тапшырмаларынын жыйынтыгын үйрөнүү, колдонуу ж.б.у.с. методдор аркылуу студенттердин педагогика багытында окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптануу деңгээлин изилдеп үйрөндүк.

Керектүү компетенциялар топтомунун толуктугунун коэффициенти төмөнкү формула аркылуу аныкталды:

$$I = \frac{1}{mN} \sum_{i=1}^m m_i \quad (3.1)$$

Мында m – студент болочок мугалим катары өздөштүрө турган компетенциялардын саны; m_i – i - студент менен өздөштүргөн компетенциялардын саны; N – студенттердин саны I нин -максималдуу мааниси 1 барабар болушу керек.

Окуу жайлар боюнча студенттердин эксперименттен кийинки лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн калыптанышынын деңгээли төмөнкү таблицанда берилди (2-табл.)

2-Таблицасы – окутуучу эксперименттен кийинки студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн калыптанышынын деңгээли (3 окуу жайларынын мисалында)

Ж.Баласагын атындагы КУУ	жалпы саны	төмөн		орто		жакшы	
		саны	%	саны	%	саны	%
контр	30	4	13,4	14	46,6	12	40
эксп	29	-	-	11	37,9	18	62,1
ЖАМУ	жалпы саны	төмөн		орто		жакшы	
		саны	%	саны	%	саны	%
контр	27	9	33,4	12	44,4	6	22,2
эксп	26	5	19,3	10	38,4	11	42,3
ОГПИ	жалпы саны	төмөн		орто		жакшы	
		саны	%	саны	%	саны	%
контр	45	7	15,5	27	60	11	24,5
эксп	49	2	4,2	24	48,9	23	46,9

Эксперименттин алынган жыйынтыкты талдасак, көпчүлүк студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн деңгээли бир кыйла жогорулаганын көрөбүз. Алсак, абалкы текшерүүчү экспериментте эксперименталдык группаларда жакшы баага ээ болушкан студенттер боюнча жалпы жыйынтыкты 24,9% ды түзгөн болсо, эксперименттен кийин 53,8%га чейин өскөндүгүн байкайбыз. Ал эми студенттердин жетишкендиги 80%ды, билим берүүнүн сапаты 56,9% ды түзгөн. Начар окуган студенттердин пайызы 34,2 %дан тен 12,5 % га чейин төмөндөгөн. Ушундай эле өсүштөрдү контролдук группанын студенттеринен дагы байкоого болот. Бирок, контролдук группанын студенттерине караганда эксперименталдык группанын студенттеринин лингводидактикалык компетенттүүлүгүнүн деңгээли бир кыйла жогору экендиги 2- таблицада көрүнүп турат.

Группаларда модулдук текшерүүлөрдү, зачетторду, экзамендерди, контролдук иштерди жаңы активдүү жана компьютердик окутуу технологиялардын жардамы менен жүргүзүү бир кыйла эффективдүү экендиги далилденди. Эксперименттик окутууда студенттердин таанып-билүү активдүүлүгү, предметке, болочок кесибине карата алардын оң мотивдери калыптангандыгы байкалып турду. Анын натыйжасында студенттердин өз алдынча иштерди чыгармачылык менен аткарып

жаткандыгы аныкталды. Студенттер өз алдынча иштерди аткарууда окутуучуга тез-тез кайрылып: Мугалим+студент=кызматтык мамиле деген диалог пайда болду. Биз диагностикалык семинарларды студенттер тараптан керектүү лингводидактикалык маанидеги компетенциялары толук өздөштүрүлгөнү боюнча семинарды уюштурдук жана бул изилдөөнүн жыйынтыктары кийинки таблицада чагылдырылган (3-табл).

3-Таблица. Диагностикалык семинарда керектүү компетенциялардын толук өздөштүрүлгөнү боюнча изилдөөнүн жыйынтыктары:

№	Компетенциялардын аталашы	Сандык көрсөткүчтөр		
		I _о	I _к	∏I
1	Бүтүмдүү педагогикалык процесстин маңызын түшүнүү, мыйзамченемдүүлүктөрүн жана принциптерин колдоно билүү компетенциялары	0,79	0,48	1,64
2	Азыркы активдүү окутуу технологиялардын маңызын түшүнүү, өзгөчөлүктөрүн колдоно билүү компетенциялары	0,82	0,67	1,22
3	Ар түрдүү сабактарды өткөрүү технологиясын билүү жана компетенттүү мамиленин негизинде колдонуу компетенциялары	0,84	0,61	1,37
4	Кесиптик лингводидактикалык маанидеги практикалык компетенцияларды окутуу процессинде, пед.практикада демонстрациялоо	0,83	0,65	1,29
5	Калыптанган кесиптик лингводидактикалык маанидеги компетенцияларды ар кандай педагогикалык жагдайларда көрсөтө алуу	0,73	0,49	1,48
6	Чет тилдерди билүү жана инсандар аралык, маданияттар аралык	0,75	0,46	1,63

	компетенттүүлүктүн көрсөткүчтөрүнө ээ болуу деңгээли			
--	--	--	--	--

Эксперименталдык түрдө окутуунун натыйжасында **төмөнкүдөй жыйынтыктарды** алууга мүмкүн болду:

1. Чет тил дисциплинасынын негизинде тилдик эмес педагогика багытында окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу максатында салттуу методдор аркылуу окутуу бир кыйла кыйынчылыктарды алып келээри белгилүү болду. Анткени, педагогика багытында окуган студенттер болочок мугалим катары кесиптик өзгөчөлүктөрү менен айырмаланып, чет тил дисциплинасынын негизинде кесиптик лингводидактикалык компетенцияларды өздөштүрүүгө оң мотивациялары калыптанган эмес. Чет тил дисциплинасынын дедуктивдүү түрдө берилиши, аны өздөштүрүүдө педагогика багытында окуган студенттер үчүн бир кыйла оорчулуктарды жарата тургандыгы окумуштуулардын иликтөөлөрүнөн маалым болгон. Демек, келечектеги кесиби менен ийгиликтүү айкалыштырып өздөштүрүүнүн башкача жолдорун иликтөө талап кылынат.

2. Педагогика багытындагы студенттеринин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын окуу материалдарынын мисалында калыптандыруу болочок мугалимдик кесипке багыттап окутуунун негизги жоболору толук мүмкүн экендиги аныкталды.

3. Биздин эксперименталдык иликтөөбүздө студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандырууда чет тил дисциплинасынын окуу материалдары талданып, окутуучу программа сунушталды..

4. Педагогикалык адистиктеги студенттерге чет тил дисциплинасын окутууда алардын болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу максатына жараша түзүлгөн окутуучу программа бир кыйла эффективдүү натыйжа бере тургандыгы эксперименталдык изилдөөнүн негизинде аныкталды.

ИЗИЛДӨӨНҮН ЖЫЙЫНТЫКТАРЫ:

Жогорку окуу жайларында педагогика багытында билим алган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын мисалында калыптандырууга арналган диссертациялык ишибизде изилдөөнүн максаты жана милдеттери коюлуп, аларды чечүүгө карата теориялык адабияттарды иликтөөнүн жана бул багыттагы калыптанып калган практикалык иштерди жалпылоонун негизинде биз төмөнкүдөй жыйынтыктарга ээ болдук:

1. Студенттердин болочок мугалим катары калыптандырууда даярдоонун теориялык жана практикалык абалына талдоо жүргүзүлдү.

2. Болочок мугалимдин лингводидактикалык компотенттүүлүгүнүн теориялык модели иштелип чыкты.

3. Педагогика багытындагы окуган студенттердин лингводидактикалык компотенттүүлүгүн чет тил дисциплинасынын мисалында калыптандыруунун компоненттери, критерийлери, деңгээли, көрсөткүчтөрү ишке ашырылды;

4. Түзүлгөн теориялык моделдин натыйжалуулугун педагогикалык эксперименттин жардамы менен текшерилди.

Практикалык сунуштар:

1. Тилдик эмес педагогикалык адистикте окуган студенттерди даярдоодо алардын лингводидактикалык компотенттүүлүгүн калыптандыруунун натыйжалуу моделин түзүү жана колдонуу зарыл.

1. Болочок мугалимдин чет тил дисциплинасын окуу материалынын мисалында лингводидактикалык компотенттүүлүгүн калыптандырууда келечекте багыттуу жана системалуу илимий изилдөө жүргүзүү.

2. Болочок мугалимдин лингводидактикалык компотенттүүлүгүн калыптандырууда мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу курстарда пайдаланса болот.

Изилдөөнүн негизги идеялары төмөнкү эмгектерде чагылдырылды:

1. **Жолдошбаева Ы.К.** Связь методики обучения иностранному языку со смежными предметами [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // Вестник ЖАГУ. - Жалал-Абад, 2001. –№1.– С-78-80.

2. **Жолдошбаева Ы.К.** Учебное пособие по английскому языку для студентов аграрно-биологического факультета [Текст] окуу куралы / Ы.К.Жолдошбаева, А.Б. Жолдошалиева // – ЖАГУ -Жалал-Абад, 2005. – 67 б.

3. **Жолдошбаева Ы.К.** Азыркы учурдагы үйдөн окутуу аспектисинин кээ бир маселелери [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева, Б.А. Бакиева, Р.Ю. Эмилбекова // ЖАГТИ пятая региональная научно-теоретическая конференция. –Жалал-Абад, 2006. – С. 37-42.

4. **Жолдошбаева Ы.К.** Обучение иностранному языку на современном этапе [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева, Б.А.Бакиева, Р.Ю. Эмилбекова// Вестник ЖаГТИ, спец.выпуск. –Жалал-Абад, 2006. –С.261-265.

5. **Жолдошбаева Ы.К.** «Use the right words» Дополнительное учебное пособие для студентов не языковых факультетов [Текст]

/ Ы.К.Жолдошбаева, Б.А.Бакиева,Р.Ю. Эмилбекова // –ЖАГУ, Жалал-Абад, 2006. –№3 – С.56.

6. **Жолдошбаева Ы.К.** Работа над текстами на уроках английского языка [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // Вестник ЖАГУ –Жалал-Абад, 2007. №1. – С.241-243.

7. **Жолдошбаева Ы.К.** Англис тилине үйрөтүүнүн стилдери [Текст] / Ы.К. Жолдошбаева // Вестник ЖАГУ–Жалал-Абад,2007. №1 –С.70-74.

8. **Жолдошбаева Ы.К.** Кыргыз жана англис тилдериндеги синонимдеринин колдонулушун үйрөтүү [Текст] / Ы.К. Жолдошбаева // Вестник –ЖАГУ - Жалал-Абад, 2007.– №1 – С.117-120.

9. **Жолдошбаева Ы.К.** English for young children (орто мектептин 1-2-класстарынын окуучулары үчүн англис тилинен кошумча колдонмо китеби [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // КАО.- Бишкек, 2009. – №1. – С.60.

10. **Жолдошбаева Ы.К.** Интерактивдүү ыкмаларды англис тилин окутуудагы колдонуу натыйжалары [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // Вестник КНУ им.Ж.Баласагына. Спец.выпуск. –Бишкек, 2012. –С.161-165.

11. **Жолдошбаева Ы.К.** Пути повышения речевой активности студентов на уроках английского языка [Текст] / Ы.К. Жолдошбаева,З. Дүйшөмбиева // Вестник ЖАГУ. Жалал-Абад, 2013.–№1.–С.18-22.

12. **Жолдошбаева Ы.К.** Жаңы технологиялардын негизинде окуучуларды кантип англис тилине кызыктыруу керек [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // КНУ им.Ж.Баласагына.- Спец.выпуск. – Бишкек, 2013. – С.161-165.

13. **Жолдошбаева Ы.К.** Англис тили сабагында окуучулардын сөз байлыгын өстүрүү [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // Вестник ЖАГУ. Спец.выпуск. –Жалал-Абад. 2013. – С.52-58.

14. **Жолдошбаева Ы.К.** Мугалимдин кесиптик компетенттүүлүгүн өнүктүрүүдө педагогикалык практиканын орду [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // Проблемы воспитания молодежи в современном полиэтническом пространстве Казахстана:Материалы Республиканской научно-практической конференции.-КазНПУ им. Абая. – Алма-Аты, 2014. –С.159-162.

15. **Жолдошбаева Ы.К.** Болочок мугалимдердин атайын кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттары [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // Вестник КНУ им. Ж.Баласагына. – Выпуск №4. – Бишкек, 2013.–С.339-342.

16. **Жолдошбаева Ы.К.** Студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун модели [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // Вестник КГУ им.И. Арабаева. – Специальный выпуск–Бишкек, 2014.– С.136-138.

17. **Жолдошбаева Ы.К.** Англис тил (студенттердин лингводидактикалык компетентүүлүгүн калыптандыруу үчүн) окуу куралы [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // ЖАГУ. –2014. – 45б.
18. **Жолдошбаева Ы.К.** Гуманитардык жана табигый багытында окуган студенттердин лингводидактикалык компетентүүлүгүн өстүрүүнүн жолдору [Текст]/ Ы.К.Жолдошбаева // Вестник ЖАГУ.Выпуск №1. – Жалал-Абад. 2014. – С.51-54.
19. **Жолдошбаева Ы.К.**Студенттердин лингводидактикалык компетентүүлүгүн калыптандыруунун маселелери [Текст] / Ы.К. Жолдошбаева // Вестник КНУ им. Ж.Баласагына. – Выпуск №1. – Бишкек, 2014. – С.239-241.
20. **Жолдошбаева Ы.К.** Актуальные вопросы теории функционального дифференцирования минимумов в курсе иностранного языка. [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // Вестник ЖАГТИ. Выпуск №6. – Жалал-Абад. 2006.-С.265-270.
21. **Жолдошбаева Ы.К.** Некоторые особенности формирования лингводидактических компетенций студентов [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // Вестник УНРИМС БГПУ им.М.Акмуллы "Акмуллинское чтение". Башкыртостан -УФА. 2014. - С.27-32
22. **Жолдошбаева Ы.К.** Особенности формирования лингводидактических компетенций студентов-филологов [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // Вестник КНУ им.Ж.Баласагына. 2015.-С. 102-105
23. **Жолдошбаева Ы.К.** Лингводидактические формирования будущих педагогов [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // Издательство "Интернаука". 2015. Вопросы педагогики и психологии. №12 (45) часть 1 - С.27-33.
24. **Жолдошбаева Ы.К.** Интерактивные приемы в формировании лингводидактических компетенций студентов филологов. [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // Издательство "Интернаука". 2015. Вопросы педагогически и психологии. №13 (45) часть 1 - С.37-45.
25. **Жолдошбаева Ы.К.** Cooperative learning [Текст] / Ы.К.Жолдошбаева // Вестник ЖАГУ. -Жалал-Абад. 2016. -С.57-60.
26. **Жолдошбаева Ы.К.** Студенттерди кесиптик жактан даярдоодо жеке стратегиялык калыптануулар. [Текст] Известия ВУЗов Кыргызстана. №11.2016. часть II –С.81-82

Жолдошбаева Ыкыбал Капаровнанын “Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттары” деген темадагы 13.00.08 – кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишинин

РЕЗЮМЕСИ

Түйүндүү сөздөр: лингводидактикалык компетенттүүлүк, модель, компетенттүү мамиле, улуттук маданий өзгөчөлүктөр, интерактивдүү окутуу технологиялар, ыкмалар, педагогикалык чеберчилик.

Изилдөөнүн максаты: педагогика багытында окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттарын жана жолдорун аныктоо(англис тилинин мисалында).

Изилдөөнүн объектиси: педагогикалык багытындагы окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу процесси.

Изилдөөнүн предмети: педагогика багытында окуган студенттердин болочок мугалим катары лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу шарттары.

Изилдөөнүн методдору: теориялык изденүүчү проблема боюнча методикалык адабияттарды үйрөнүү жана талдоо, изилдоо проблемасы боюнча иш программаларды жана окуу китептерди талдоо, педагогикалык эксперимент жүргүзүү жана педагогикалык эксперименттин сандык жана сапаттык жактарын талдоо.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы. Болочок мугалимдин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруунун илимий – теориялык негиздери аныкталгандыгы жана студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн чет тил окуу дисциплинасынын мисалында калыптандыруунун модели иштелдигинде.

Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү. Изилдөөнүн негизинде иштелип чыккан жоболорду жана практикалык сунуштарды. Тилдик эмес педагогика багытындагы адистикте окуган студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу процессинде жана ошондой эле мугалимдердин билимин өркүндөтүүдө колдонулгандыгы.

РЕЗЮМЕ

на диссертационное исследование Жолдошбаевой Ыкыбал Капаровны на тему: «Педагогические условия формирования лингводидактической компетентности будущего учителя» представленного на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.08 -теория и методика профессионального образования.

Ключевые слова: лингводидактическая компетентность, модель, инновационные процессы, компетентностный подход, интерактивные технологии обучения.

Цель исследования: Разработка педагогических условий и путей формирования лингводидактической компетентности будущего педагога в вузе.

Объект исследования: Процесс формирования лингводидактической компетентности будущего педагога в вузе.

Предмет исследования: Проблема формирования лингводидактической компетентности будущего педагога в вузе.

Методы исследования: теоретическое изучение и анализ методической литературы, анализ проблемы исследования, рабочих программ и учебной литературы, проведение наблюдения, анкетирования, тестов и педагогического эксперимента среди студентов и анализ количественных и качественных показателей педагогического эксперимента.

Научная новизна исследования: определены научно-теоретические основы формирования лингводидактической компетентности будущего педагога; разработана теоретическая модель и обоснованы дидактические и воспитательные возможности процесса формирования лингводидактической компетентности будущего педагога; разработаны критерии формирования лингводидактической компетентности студентов, будущего педагога.

Практическая значимость исследования. Разработанные соискателем научно-теоретические положения и практические рекомендации, а также технологии по формированию лингводидактической компетентности будущего педагога могут быть использованы преподавателями вузов, в системе повышения квалификации преподавателей.

SUMMARY

Zholdoshbaeva Ykybal Kaparovna on a subject: "Pedagogical conditions of forming of lingual-didactic competence of future teacher" of the candidate of pedagogical sciences provided for a scientific degree competition in the specialty 13.00.08 - the theory and a technique of professional education.

Key words: lingual-didactic competence, model, innovative processes, competence-based approach, interactive technologies of training, pedagogical skill, informative space of new training programs.

Research purpose: Development of pedagogical conditions and ways of forming of lingual-didactic competence on a dissertation research of future teachers of higher education institution.

The object of research: Process of forming of lingual-didactic competence of future teachers of higher education institution.

Subject of research: Problem of forming of lingual-didactic competence of future teachers of higher education institution.

Methods of research: theoretical study and analysis of the philosophical, psychological and pedagogical, methodical literature, the analysis of the research problem, work programs and textbooks, conducting observations, questionnaires, tests and pedagogical experiment with students and analysis of quantitative and qualitative indicators of pedagogical experiment.

Scientific novelty and the theoretical signification of the research: scientific-theoretical bases of forming of lingual-didactic competence of future teachers are determined; the theoretical model is developed and didactic and educational opportunities of process of forming of lingual-didactic competence are proved; the technology is offered and pedagogical conditions of forming of lingual-didactic competence of future teachers are determined; criteria of forming of lingual-didactic competence of students, future teachers are developed.

The practical signification of the research: of a research consists in a real possibility of use in practice of the received results on forming of lingual-didactic competence of students, future teachers. The scientific-theoretical provisions and practical recommendations developed, and also technologies for forming of lingual-didactic competence of future teachers can be used by teachers of higher education institutions, in system of advanced training of teachers.